

OMLADINA

Glasilo narodno-radikalnega dijaštva.

Leto II.

Ljubljana, meseca grudna 1905.

Štev. 9.

VSEBINA:

Koroških dijakov v Ljubljano.
J. Breznik: Narodni domovi.
Ciril Premrl: O potrebi organiziranega izobraževalnega dela.
Slovenskim štajerskim akademikom in abiturijentom.

Skalaši na delo!
F. Statistika uradništva na Slovenskem ozemlju.
Listek.

Omladina izhaja enkrat na mesec ter stane za celo leto K 4.—; za dijake K 2.—; posamezna številka 40 vin. — **Dopisi** naj se blagovole pošiljati uredništvu najkasneje do 20. vsakega meseca v Ljubljano na Breg št. 12. — Le frankovana pisma se sprejemajo. — **Upravništvo** je v tiskarni J. Blasnika naslednikov v Ljubljani, Breg št. 12.

Reklamacije so poštnine proste, če imajo na naslovni strani pristavek „reklamacija“ in če so odprte.

Zaradi rednega pošiljanja „Omladine“ je natanko naznaniti naslov in bivališče ter vselej vsako izpremembo bivališča.

Oblastem odgovoren **Mihael Rožanec**. — Izdaja eksekutiva narodno-radikalnega dijaštva. — Tisk J. Blasnika naslednikov.

Drobiž.

„Iz naroda za narod“. Poročilo I. shoda narodno-radikalnega dijaštva v Trstu. Cena 8½ tiskanih pol obsegajoče brošure je za dijake le 1 K, za nedijake K 1.50. Pri knjigotržcih se bo prodajala le po K 1.50. Kdor reflektuje na dijaško ceno, mora naročiti knjižico naravnost pri upravništvu »Omladine«, Ljubljana, Breg št. 12. Dijaki, ki vpošljejo 10 K, dobe 11 izvodov. Za nadaljne popuste dijaškim naročnikom treba posebnega utemeljevanja.

Ustanove za živinozdravnike. — Naučno ministrstvo je razpisalo sedem državnih ustanov za veterinarce na dunajski živinozdravniški visoki šoli v znesku letnih 600 K. Prošnje je vložiti do 15. decembra 1905 pri rektoratu dunajske veterinarske šole.

Po slavnem vzgledu „Lažizveze“ se je tudi cela klerikalna stranka nabavila novo obleko, ki bi znala begat nepoučene in je zatajila svojo dosedanja firmo »Katoliško-narodno stranka« in postala takozvana »ljudska stranka«. Namen je prozoren, kakor je bilo prozorno, zakaj je katoliška »Lažizveza« zatajila firmo katoličanstva.

Ljubljanska „Sava“ za Dolenjsko. Naši dolenski praški akademiki so začeli s snovanjem lastne, moderne ferijalne organizacije. Pozvali so v to svrhu ožje rojake drugih vseučiliščnih mest, da se jim pridružijo. Na Dunaju je prišlo do klasičnega sestanka, katerega se je udeležilo par narodnih radikalcev in večje število »Savanov«, pa dolenskih akademikov »divjakov.« Gospod S... a je po dolgi »debat« prišel do zaključka, da naj se osnuje društvo, a on da je edinole za tako, ki nima z narodom ničesar opraviti in v katerem naj se popolnoma izključi izobraževanje. Gospod C... k je začrtal društvu delovanje nekako takole: »Jaz mislim, da naj bi eni prijeli malo za sabl'co, drugi naj malo telovadijo, tretji pa, ki imajo veselje zato, pa naj pokukajo sem pa tam v »buklce.« Vspričo tega je še nekdo k želji, da naj bi se tudi novomeški dijaki med seboj izobraževali pripomnil: »Akademikov ne boš izobraževal, tako daleč se vendar ne bo od nas nikdo spozabil, da bi se pustil učiti.« Končno so prišli gospodje do naziranja, da so specijelno v Novem mestu tla popolnoma neplodna in da ljudje zanje še niso zreli. Pri drugem sestanku je bila menda najvažnejša točka: »Kdo bo predsednik? Narodni radikalci lahko sprejmejo brez kritike program svojih ožjih rojakov, ki bo gotovo vzbujal v slovenski javnosti mnogo senzacije. Novema društvu samo še svetujemo, da izvoli enega gori omenjenih govornikov za predsednika. Tudi bo društvo svojo »zrelost« lažje javnosti pokazalo, ako si naroči čepice ljubljanske »Save.«

Vprašanje do gospodov Daničarjev, Zarjanov in članov „lažizveze“. Letošnje počitnice ste priredili na korist družbe sv. Cirila in Metoda v Trziču »Rokovnjače.« Veselica, ki je bila izborna obiskana, je končala z deficitom. Morda bi nam gospodje lahko povedali, kako je z 60 kroncami, o katerih govore po Trziču, da so jih katoliško-narodni dijaki pri tej priliki zažehkali. Mi bi radi vedeli, če je to res ali ne.

„KOROŠKIH DIJAKOV V LJUBLJANO.“

(DOPIS KOROŠKEGA SREDNJEŠOLCA.)

Pod tem naslovom priobčila je zadnja številka »Omladine« članek, v katerem se peča s koroškimi dijaki. Ta članek mi je dal povod, da kot koroški dijak tudi jaz izrazim tozadevno svoje mnenje.

»Omladina« govori najprej o narodnem pesimizmu koroških dijakov ter njega zlih posledicah. Navaja nadalje tudi okolnosti, ki so krive tega pesimizma, to je: uboštvo, nemško šolstvo, vsa nemška okolica, preziranje narodnosti. V tem se popolnoma strinjam z »Omladino.« Pristavim naj samo še to, da slovenskega dijaka na Koroškem ne samo prezirajo, temveč naravnost — zatirajo, in to s sredstvi, ki nemški kulturi pač ne delajo posebne časti. Kdo se n. pr. ne spominja krute gonje, ki se je uprizorila pred dvema letoma zoper beljaške slovenske dijake, ker so se predrznili — čujte! — prisostvovati nedolžni kmetski predstavi, ki je imela pa to napako, da je bila — slovenska. To je bilo gotovim ljudem, ki so se smatrali najbrž poklicanim, da varujejo slovensko mladino takih »pohujšanj«, vendar preveč in završalo je po nemškem gozdu, češ: »Sie versuchen die slovenische Bevölkerung Kärntens für die allslavishe Idee zu begeistern. — Bisher war man gewöhnt, dass slovenische Hetzereien Pfaffen im Messgewande ausübten, von jetzt an aber spielen die Rolle der Hetzer slovenische Studenten des Villacher Gymnasiums itd. In tako denuncijanstvo je postalo zadnje čase nemškim kulturonošem glavno sredstvo, da ubijejo ubogega slovenskega dijaka, da mu uničijo existenco, in s tem posredno pomorejo uresničenju tiste velike vsenemške ideje: »Od Belta do Adrije,« da nastopi čimprej oni veliki trenutek, ko bo zasmrdela nemška kultura tudi ob slovanski Adriji. Ta gonja, ki menda v očeh germanskih fanatikov velja za nekak boj kulture proti barbarstvu, ni ostal brez zaželjenega uspeha. Na podlagi časniških ovadb je prišlo do preiskave, in slovenski dijaki so dobili slabe нравnostne rede vkljub zagotovitvi, ki se jim je dalo vspricho nemških tovarišev, da se jim ni treba bati nobenih posledic!

A motil bi se kdor bi bil mnenja, da nemške šoviniste rezultati oziroma uspehi njihove gonje zadovoljijo. Pregarjanje se je nadaljevalo ter se završilo šele po preteku jednega leta s slovesnim apelom na rodoljubna nemška srca, da naj nikar ne podpirajo slovenskih dijakov, ki nočejo zatajiti svoje narodnosti. Nobena nemška rodbina ne pozabi vprašati revnega dijaka, ki pride prosit blagohotne podpore, kakšni narodnosti da pripada, oziroma (da rabim običajno nemško frazo!) kakšno je njegovo politično prepričanje. Ker se to dosledno izvaja, si pač lahko vsakdo

predstavlja kakšno je zdaj življenje koroških dijakov. Slovenski dijak stoji pred alternativo: ali odpovedati se eksistenci, ali pa postati hinavec ali morda celo izdajalec svojega naroda. Odloči se-li za prvo ali za drugo, gotovo je dejstvo, da imata oba slučaja hude posledice. Med tem ko dijak v prvem spravi v nevarnost eksistenco in tako izgubi Slovenstvo na Koroškem mogoče krepkega bodočega borilca, ni v drugem slučaju za slovensko stvar samo izgubljen, marveč postane nekdanj lahko zelo nevaren sovražnik naše domovine. In če zdaj upoštevamo še dejstvo, da je na Koroškem ravno neznačajnost in renegatsstvo glasni element, ki zatira vse, kar le količkaj diši po slovenskem, da je ravno nemčurstvo najkrepkejša opora in zaščita tega, da ne rečem turškega sistema, ki tišči k tlom vsako svobodnejše gibanje slovenskega ljudstva, potem naj to merodajnim krogom zado- stuje, da se v prihodnjic, govoreč o pomanjkanju slovenske inteligence zlasti na Koroškem, potrkajo na prsa z odkritim pripoznanjem: »Nostra maxima culpa!« kajti kar se tiče podpiranja dijakov, se mora pač brez ovinkov pripoznati, da nas Nemci v tem oziru še daleko nadkriljujejo.

Med tem ko pri Nemcih skoraj vsak čevljar podpira vsaj jednega dijaka, se pri nas še v krogih, ki so v to naravnost poklicani, ne stori za dijaštvo nič. Poglejmo n. pr. nemške profesorje, kako skrbijo za svojo mladino, za boddočnost naroda. A pri nas? Še konkurirajo med sabo v zatiranju svojih učencev in to seveda iz zgolj — »rodoljubnih razlogov!« Da tako se podpira pri nas mladina! A kaj še-le, če je prišel študirat na Kranjsko kak koroški dijak, če se je moral obupno umakniti nemški nestrpnosti? Profesorji ga gledajo po strani ter ga malo da ne smatrajo za nekakega uskoka — dezerterja. Ako je tak dijak poleg vseh nezdod še ubog in gre prosit blagohotne podpore, se ga zavrača z razlogi, ki nam pač le žalibog spričujejo, kako globoko tičijo dotičniki še v tistem provincijalizmu, ki nam je že toliko škodoval in tudi še škoduje. Dijaka se zavrača, češ: »Zakaj niste ostali na Koroškem? Mi imamo svojih (!) dosti in ne moremo še drugih podpirati.« Koroški Slovenec se smatra torej za tujca! Žalostno za take Slovence, še bolj žalostno pa za zapuščenega dijaka, ki se v svojem obupu nehote spominja besed, s katerimi so ga hoteli strašiti pred Ljubljano razni nemčurski učitelji, češ: »Willst du in Laibach am Hungertuche nagen? Die Krainer sind grob! i. t. d.« Taki in enaki spomini se mu vzbujajo in strah ga navdaja, da so te besede morda — opravičene, še huje se pa boji slučaja, da bi za njegovo usodo izvedeli oni Nemčurji, ki bi potem seveda lahko trpinčili njegove stariše z očitanji: »Glejte kakšnega sina imate! Nemci bi ga bili podpirali, a bil je — pretrmast, ni se jim hotel ukloniti! —

Oni koroški dijak pa, ki je bil prišel v Ljubljano z nado, da mu bo tu omogočeno mirno življenje in študiranje, opirati mora zdaj svojo eksistenco na svoje — tovariše in eventuelno na kako skromno inštrukcijo.

Vspričo tega sedanjega položaja ne morejo prihajati koroški dijaki študirat na Kranjsko!! A vendar je, ako hočemo imeti na Koroškem kdaj krepko in zanesljivo narodno inteligenco, nujno potrebno, da se koroški

dijaki šolajo v središču Slovenije, v Ljubljani in to iz ravno istih vzrokov, ki so se navedli v zadnji številki »Omladine.«

In ravno to mi daje povod, da se obračam do ljubljanskih rodoljubov z apelom: Pokažite, da Vam še vedno bije srce za trpeče Vaše brate tam v Korotanu, da ste še vsikdar pripravljeni, priskočiti jim na pomoč v boju, ki ga bijejo z brezobzirnim sovragom! Na Vas je, da s fakti ovržete one obrekvalne govorice o slovenski trdosrčnosti!

Do dijakov pa se usojam obrniti z nasvetom, naj bi tudi oni po svojih močeh pomagali k uresničenju te ideje bodisi s posredovanjem pri svojih stariših bodisi na kak drug način, da omogočijo eksistenco v Ljubljani tudi svojim korotanskim tovarišem.

A tudi merodajni faktorji na Koroškem naj ne bi prezrli tega perečega, a ob jednem velevažnega vprašanja; kajti ž njim je v tesni zvezi usoda slovenskega Korotana! Omogočite koroškim dijakom, da pridejo v Ljubljano!

J. BREZNIK:

NARODNI DOMOVI.

Ljubljanski »Narodni dom«, tipična slika nazorov naših narodnih radikalcev izza 80. let, stoji danes skoraj popolnoma zapuščen. Slovenci se sploh ne zanimajo več zanj, in le še kak navdušen slovanski popotnik radovedno sprašuje po njem. Ostali naši »Narodni domovi« so se zidali po vzgledu ljubljanskega in zato je tudi njih usoda danes takšna, kot je usoda ljubljanskega »Narodnega doma«. Krasna je sicer zunanost, toda zdravega jedra ni veliko v njih. Namena ustanovniki menda res niso imeli družega, kot postaviti nekako slovensko reprezentacijsko palačo sredi naših priprostih hiš. Ustanovniki sami niso imeli od njih pravzaprav nobenega dobička, še veliko manj pa širši sloji našega naroda. Elegantna, a nepraktična restavracija, vzorna kavarna in svetel parket, so bili nekako ideali ustanovnikov naših »Narodnih domov«. Popolnoma brez pomena pa ti domovi vendar niso bili. Tamkaj, kjer se je narodni pokret jedva pojavil, je bilo treba predvsem vzbuditi v ljudeh navdušenje, dati jim neko zaslonbo za narodno samozavest. Za take prireditve pa smo potrebovali primernih zabavnih dvoran in takim potrebam so naši »Narodni domovi« v veliki meri ustrezali.

Najnovejši tržaški »Narodni dom« je sezidan že po vseh drugih načelih. Tu že prevladuje skozinskozi praktični in ekonomski smisel. Rodoljubi, ali bolje rečeno zasebni podjetnik: slovenska tržaška posojilnica je gledala, da postavi na privlačnem kraju z vsem modernim konfortom opremljen hotel, zase času primernih uradnih prostorov, narodnim društvom pa za primerno najemnino društvenih prostorov. Tako so prišli tudi tržaški Slovenci do lepe reprezentacijske palače, ki pa ima pred drugimi slovenskimi »Nar. domovi« to prednost, da se tudi dobro obrestuje, dočim o ostalih tega ne moremo

trditi. Najnovejši čas nam obeta sedaj novo vrsto narodnih poslopij: sokolske domove. V Celju se je započela ta misel. Zasluga modernega urednika »Domovine« pa je, da se samo telovadnica odklanja in da se zahteva, dosedaj za nas nekaj povsem novega, ljudska javna čitalnica in ljudska javna knjižnica.

Torej tudi pri nas prihajamo k edino pravemu načelu: dulce cum utile. Če se dosedaj nismo ravnali pri svojih narodnih zgradbah po tem načelu, nam to še nikakor ni v sramoto. Tudi drugi narodi se menda niso drugače razvijali in če bomo zidali narodni dom čez deset let, ga bomo prikrojili še modernejše. Naloga slovenskega dijaštva je, da se seznanijo s sličnimi zavodi najnovejšega sistema, da kritično premotri naše domače obstoječe razmere in da si osnuje za bodočnost sedanjost spopolnjujoč program.

Na Dunaju se je otvoril 5. listopada t. l. »Narodni dom«, takozvani »Volksheim«. Čeprav se bi ga pravzaprav ne smelo primerjati z našimi narodnimi domovi, hočemo vendar to storiti ravno vsled velikega obojestranskega kontrasta.

Dunajski »Volksheim« ima edini namen služiti izobrazbi najširših slojev — izobrazbi duha, izobrazbi čuta in ojačenju telesa. V prvi vrsti je namenjen ta ljudski dom onim sirotam, za katere niso dovolj skrbele niti rodbina, niti občina, niti država in kateri niso imeli prilike, pridobiti si večje izobrazbe že v šolskih letih. Delavec naj si v tej »ljudski univerzi« išče po končanem delu izobrazbo in razvedrila. Tu si more pridobiti ono izobrazbo, katero sta dala srečnejšim ljudem srednja in celo visoka šola. Poučujejo naj ga srednješolski in vseučilišni profesorji in drugi učitelji.

Mogočna toda na zunaj jako priprosta stavba se dviga ob Koflerjevem parku v Ottakringu in da ni na njej velikih napisov »Volksheim« in »Lesehalle des Wiener Volksbildungsvereines«, bi človek niti ne vedel, da stoji pred »Almo mater« dunajskih proletarcev. Poleg podzemeljskih prostorov in visokega pritličja, obsega še tri nadstropja in nič manj kakor 420.000 K je bilo potrebnih, da so jo postavili.

V visokem pritličju je središče celega doma. Na desni je ljudska javna čitalnica, ki je sicer manjša kot praška mestna, v kateri pa je vendar prostora za 140 bralcev, katerim je na razpolago cela vrsta raznih revij, političnih časopisov in priročnih knjig. — Na levi strani pritličja je poljudno znanstvena knjižnica, ki šteje okoli 6000 zvezkov. Te knjige se ne izposojujejo na dom, marveč se jih more uporabljati le na mestu. Izposojevalcu sta na razpolago kar dve bralni dvorani, kjer si lahko s pomočjo knjig izpopolnjuje to, kar je slišal pri predavanju. Ta knjižnica je za »Volksheim« nekako to, kar je za univerzo tamošnja knjižnica. Za leposlovne knjige je v »Volksheimu« še posebna javna knjižnica, ki jo je postavil tu »Wiener Volksbildungsverein«. Iz te si lahko izposodiš knjige tudi na dom. V ozadju hiše je velika dvorana za 450 oseb. Zidana je v obliki sferičnega trikota in sedeži se vzdigujejo amfiteatralično od parterja do galerije. Opremljena je s skioptikom in z drugimi pripomočki za demonstracije in eksperimente. Tu se vrše velika predavanja, nedeljski ljudski koncerti in druge večje priredbe. Arhitekt

Fajgel je na prav ženijski način izrabil malo prostora in je vendar ustvaril dvorano, ki je celo za Dunaj nekaj posebnega. Druga, nekoliko manjša dvorana ima prostora za 170 ljudi. V prvem nadstropju je še posebna dvorana za pouk fizike in kemije, iz katere prideš v kemično in dalje v fizikalčno delavnico, ki imata prostora za 24 učencev. Kakor v seminarjih drugih visokih šol, tako dela tudi tu lahko vsak učenec sam najrazličnejše poskuse. Vse potrebno ima pri rokah in navzoč profesor mu daje potrebna navodila. Poleg dvoran za fiziko in kemijo, ne smemo pozabiti tudi na prirodoslovno dvorano in delavnico ter na kabinet za psihološke poskuse. Zadnji manjka še celo dunajski univerzi. V umetniško-zgodovinskem kabinetu se razlaga upodablajoča umetnost, s čimur se hoče ljudem predvsem vcepiti smisel za lepoto in za razna umetniška dela. Za razne klube kakor za juridični, filozofični, literarni, muzikalični itd. so na razpolago posebne sobe z potrebnimi strokovnimi knjižnicami.

Visoko gori v tretjem nadstropju je urejen še slikarski in fotografski atelije. Da je opis popolen, naj omenim še telovadnico v podzemlju in restavracijo, ki jo vodi društvo abstinentk. Konečno naj še omenim, da ima celo poslopje električno in plinovo razsvetljavo ter centralno kurjavo.

Tako vidimo, da je v »Volksheimu« zduženo vse, kar more pospeševati pri delavskih slojih izobrazbo in jim nuditi potrebnega razvedrila. Da odgo-varja »Volksheim« v obilni meri potrebam naprednih ljudi, dokazuje obilen obisk ravno tako jasno, kot kaže v Ljubljani izogibanje »Narodnega doma« njegovo zastarelost. Tu javna ljudska čitalnica, knjižnica, velika dvorana za koncerte in predavanja, različni laboratoriji itd., v ljubljanskem »Nar. domu« pa prazna gostilna, kvartopircev polna kavarna čitalnice, čitalnica sama pa relativno prazna. Par penzionistov in dijakov, dokler jih ne prepodi kak srednješolski ravnatelj še modernejših nazorov. Res, kontrast in zopet kontrast!

Mnenja smo, da se da iz ljubljanskega »Narodnega doma« še vedno vstvariti moderen ljudski dom. Opusti naj se falitna in brezpotrebna gostilna, — tudi v goriškem trgovskem domu nimajo stalnega gostilničarja, ampak samo ob času priredb — v sedanji restavraciji pa naj se otvori ljudska javna čitalnica in ljudska javna knjižnica. Predavateljske dvorane še danes v ljubljanskem »Narodnem domu« ne rabimo, ker smo v tem pogledu še dosti dobro preskrbljeni z dvorano v »Mestnem domu«. Tudi laboratorijev še ne moremo postaviti danes v »Narodni dom«. Pač pa bi bili veseli, da bi jih vsaj naše ljudske in srednje šole odprle vsaj deloma tudi za nešolarje in nedijake. To se da danes storiti brez večjih stroškov in priprav. Moči bi se vendar dobile, pri naših sedanjih profesorjih!? To bi bila nekaka prehodnja doba do onega časa, ko se bodo morale odpreti duri »Narodnega doma« v obilnejši meri tudi najširšim slojem, in ko bo ljubljanski »Narodni dom« moral postati ljudski dom, sličen dunajskemu »Volksheimu«, ako ne bo hotel doživeti sramote, da v resnici naredijo iz njega — skladišče.

CIRIL PREMRL :

O POTREBI ORGANIZIRANEGA IZOBRAŽEVALNEGA DELA.

(KONEC.)

I mamo po naših deželah precejšno število organizacij, kojih namen je ali bi vsaj moral biti izobrazba priprostega ljudstva. V mislih so nam razna naša društva : čitalnice, bralna in izobraževalna društva. V koliko vrše ta društva danes to nalogo, bo znano vsakomur, ki je nekoliko pogledal v njihovo preteklost in se seznanil z njih današnjim ustrojem. Že površen pogled nam pokaže, da ne odgovarjajo duhu sedanjega časa in sodobnim zahtevam, da so večinoma zaostala ter da so pravo mrtvilo. Žive pač le za to, ker so živele nekoč, ker so si ohranile lepe tradicije in bi bilo grdo in brez pietete, če bi se jih prepustilo naenkrat njih usodi. Pomena nimajo večinoma nobenega. Časovne potrebe in narodna navdušenost so jih zbudile v življenje, izpolnile so svojo nalogo, danes žive ob spominih.

Vprašamo se lahko, ali so ta društva res čisto nepotrebna? Ne! Nepotrebna so taka, kot so danes; življensko silo in življensko nalogo dobe, če se prilagodijo razmeram in potrebam časa, če se ločijo od tradicij in si zastavijo nov kulturni in socialni cilj. Bila so torišča, kjer se je zabavalo in navduševalo za narod, danes naj postanejo nadaljevanje ljudske šole, bodo naj prostori, kjer bo dobivalo ljudstvo duševne hrane, zajemalo in širilo svojo izobrazbo. Času primerne reforme jim je potreba, s tem dobe zopet pravico do življenja.

V čem naj obstoji ta reforma?

Prvič, društva ne smejo biti le shajališča in zabavišča posameznih slojev. Postaviti se morajo na najširšo demokratsko in ljudsko podlago. To velja zlasti za čitalnice.

Drugič, društvo ne sme smatrati, da je doseglo višek svojega delovanja s tem, če ima tuintam kak občni zbor, kjer se oddajajo častna mesta, če ima naročenih par časnikov, ki jih malokdo bere in če priredi vsako leto običajno veselico s petjem, igro in plesom. Zastaviti si mora širši in vzvišenejši delokrog. Danes izhaja in procvita le izobražen narod. Ono primitivno in pomankljivo izobrazbo, ki jo prinese naš človek iz ljudske šole, naj izpopolnjuje in razširja izobraževalno društvo. To bodi življenska šola, ki dajaj prirostenemu človeku sredstva, da se bo lahko umsko in нравno razvijal. Tu naj se mu tolmačijo sodobni dogodki, daje naj se mu po možnosti strokovna izobrazba, napeljuje naj se ga k samoizobrazbi, naj se ga dela zrelejšega in samostojnejšega.

Tega namena se s sedanjimi sredstvi ne da doseči. Koliko se vpliva z raznimi veselnicami na umski in umetniški razvoj, to vprašanje pustimo. Kako pa je z branjem časopisja? Naša sodba je, da ne vpliva naše dnevno časopisje, kakoršno je danes povprečno, na našega srednjega človeka izobraževalno, ampak da je k večjem v stanu, vzbuditi mu nejasne pojme in

razvneti mu strasti. Dnevnik se čita hlastno in površno, zato se večinoma ne izlušči dobrega jedra in se glavno stvar prezre. S koristjo bi priprosto ljudstvo čitalo le, če bi imelo pri sebi človeka, ki bi mu razkladal in pojasnjeval. To pa ni vedno mogoče. Razmišljati bi bilo tedaj, da se branje časopisja po društvi omeji. Brali naj bi se listi, ki izhajajo v večjih presledkih, ki poročajo bolj kratko in bolj pregledno. Večjo važnost je pokladati na strokovne in leposlovne liste. Namesto branja dnevnega časopisja pa naj bi stopili tedenski večerni sestanki s pogovori, kjer bi izobražen človek kratko, pregledno in objektivno razjasnil najvažnejše dogodke, ki so se dogodili tekom tedna.

SLOVENSKIM ŠTAJERSKIM AKADEMIKOM IN ABITURIJENTOM!

Vložili smo pri politični oblasti pravila »nar.-rad.-akad. ferijalnega društva Skala za Štajersko.«
 Novo ferijalno društvo je naravni produkt onega dijaškega gibanja, ki se osredotočuje v »Sloveniji« in »Taboru« — njega važnost in potrebe ne bomo utemeljevali.

Smoter novega društva: povzdigo ljudske izobrazbe, ki utrdi narodno samozavest, hočemo doseči potom vsestranskega pozitivnega dela. Shodi, izleti, predavanja, knjižnice bodo sredstva, katera naj rabijo navdušeni, vstrajni člani.

Kjer najdemo celino ali premalo obdelano polje, tam se bo razprostiral naš delokrog, ob Dravi in Savi, na bregovih Savinje in obmejne Sotle hočemo zastaviti prapor prosvete!

Vas pa, dragi tovariši akademiki in abiturijenti pozivljamo, da kolikor mogoče številno vstopate v naše vrste. Kdor izmed Vas je vnet za narodno delo, kdor je voljan posvetiti svoje moči narodni prosveti, ta je naš, ta naj nam javi svoj pristop.

V božičnih počitnicah upamo prirediti v Celju ustanovni občni zbor — a pripravljeni in odločeni smo tudi da v božičnih počitnicah prične novo društvo svoje delovanje.

Iz naroda za narod!

iur. **Albert Kramer.**

phil. **Franjo Lipold.**

phil. **Ivan Prekoršek.**

tehn. **Viktor Turnšek.**

med. **Hugon Robič.**

Priglasite naj se dopošljejo akad.-tehn. društvu »Tabor« Gradec, Zinzen-dorf-gasse 18/I.

SKALAŠI NA DELO!

I.

Novo ferijalno akad. društvo za Štajersko se snuje. Proponenti upajo, da se bo v božičnih počitnicah že lahko vršil ustanovni občni zbor. Z veseljem beležimo to dejstvo. Kar smo si davno želeli, kar smo upali in pričakovali, odkar je duh narodnega radikalizma prešnil tudi pretežno večino štajerskega dijaštva, ki se ponajveč zbira v Gradcu in se je v tem vseučiliškem mestu postavila trdnjava »nove struje« akademično društvo »Tabor« — to se je uresničilo. — Graško narodno-radikalno dijaštvo je spoznalo važnost ferijalnega društva in v kratki dobi jednega leta se je duševno tako ojačilo, da si upa pokazati sadove svojega stremjenja, da hoče začeti trdi boj, težavno delo: razširjati med ljudstvom omiko ter mu dvigniti narodno samozavest.

Govori in piše se pri nas ponajveč le o kranjskih razmerah, navajeni smo koncentrirati pozornost le na boj, ki ga bijejo kranjski liberalci in klerikalci, pri vsaki priliki povdarjamo nevarnost in škodljivost tega boja za slovenski narod in naravnost idilične se nam zdijo politične in narodne razmere na Štajerskem — najdejo se celo ljudje, ki z nekakim slovenskim ponosom govorijo o »vzornih štajerskih razmerah.« No, kdo naj jih tudi pouči? Mar naše časopisje, ki dela po znanem »Vertuschungssystem« ter na eno stran brezmejno hvali vsako najmanjšo hvalevredno ničevost, na drugi pa o najbolj kričočih slovenskih razmerah molči kakor grob zgolj iz bojazni, da ne bi različni nemčurski in nemški listi zopet z veseljem konstatirali kako »Misswirtschaft der windischen Pervaken?« In vendar obstoja prava »Misswirtschaft«, če tudi ne prvakov ampak vseh poklicanih faktorjev. Slovenskemu ljudstvu na Štajerskem manjka vsake narodne probujenosti — krajevne izjeme se gotovo lahko konstatirajo — manjka mu narodne samozavesti, ki bazira na ljudski izobrazbi. Karakteristikon štajerskega Sloventstva je brezmejni indiferentizem, narodni in politični, v najnižjih in »najvišjih vodilnih« krogih. Zato se krči slovenska posest, zato prospevajo v popolnoma slovenskih krajih šulferajske šole, zato vladajo na Štajerskem »vzorne« politične razmere, ono navidezno soglasje vseh narodnih elementov, ki pa je v resnici nenaravno in kaže le nezrelost in nezmožnost, pridobiti si gotovih principov ter se zanje bojevati.

Na Slovenskem Štajerskem nam primanjkuje vsakega sistematičnega narodnega dela. Zastonj se oziramo po res delavnih družtvih, katerih nam sicer ne primanjkuje — zaman pričakujemo sadov od naših izobraževalnih, bralnih društev, od naših čitalnic! Karakteristično za naše razmere je, da se društveno življenje štajerskih Slovencev še najbolj pojavlja v — gasilnih družtvih. V krajih, kjer različni duhovni ustanovniki »mladeniških društev« ne zasledujejo edino le klerikalnih ciljev vsaj te mladeniške zveze skrbijo na svoj način za narodno probujenost; ponekod imamo celo »Sokola« — a vse to so le izjeme, ki potrjujejo žalostno resnico.

In vendar slovensko ljudstvo na Štajerskem, ki gmotno ni na najslabšem, ni nesposobno za napredek! Poznam kraje, kjer priprosti kmeti navdušeno pozdravljajo govornika, ki jih če tudi v okornih besedah pouči o tej ali oni stvari, dogaja se, da se združijo kmečki fanti in brez vsakega voditelja priredijo priprosto igro, poznam vas v bližini večjega mesta, ki si že dolgo želi bralnega društva — tam v mestu se nahaja velika čitalnica, stotine in stotine knjig se praši v omarah, cela vrsta časopisov samotari na zelenih mizah — a ne najde se nikdo, ki bi preskrbel ukaželjnim kmetom nekaj čtiva ali jim vsaj dal potrebna navodila!

V očigled takih razmer se mora v nas mladih ukoreniniti prepričanje: tako ne gre in ne sme dalje! Trdna mora biti naša volja in nevpogljiv naš sklep vse svoje moči zastaviti v vstrajno narodno delo.

Obširen, težaven delokrog se odpira novemu ferijalnemu društvu. Prepričan sem, da bojo njegovemu delovanju sprva sledili pomilovalni pogledi naših vodilnih krogov, da bo prvi boj se bil za gmotni obstanek ferijalnega društva. Vendar vse te neprilike so malenkostne v primeri z lepimi smotri, ki si jih stavi društvo, zadržavale bodo nekaj časa intenzivnejše delovanje, onemogočile ga ne bodo, ako so člani količkaj navdušeni za svojo stvar in se društveno delovanje uredi po gotovem sistemu.

Prvo, s čemer mora nastopiti novo društvo na Štajerskem, so seveda predavanja. Kako in kaj naj se predava ne bom ponavljal, tržaški razgovori o izobraževanju ljudstva so v tem oziru že precej razbistrili naše pojme. Naj le povdarjam pregovor: *Nemo propheta in patria*, kar posebno velja za nas štajerske Slovence.

Predavanja se posebno geografske in lokalne zgodovinske vsebine pa bodo predavateljem zasigurala gotovo lepo število poslušalcev tudi v doslej indiferentnih ali »štajercijanskih« krajih — potrojilo bi se pa število, ako bi mlado društvo že od začetka moglo rabiti skioptikon. Agitatorične sile takega aparata so znane, in kar se z osebnim vabljenjem ne doseže, to učini napis »predavanje s slikami.« Sploh bo treba razviti za vsako društveno prireditve glasno agitacijo: naši ljudje hočejo, da se jih vabi na prireditve, da se jih opetovano opozarja po plakatih itd. Pritegniti pa bo društvenemu delovanju treba tudi druge nedijaške moči. Posebno bi bilo učiteljstvo v tem oziru velikega pomena — tudi tukaj pa se vse doseže le z osebno agitacijo, skoro ničesar pa ne s pozivi v časopisih itd. Delovanje novega društva pa mora pričeti mirno brez vsakih formalnosti in svečanosti, a pričeti mora tako, da se pokaže: tukaj je moči in volje dovolj.

Prinesite moči in volje seboj tovariši, kadar vstopate v novo ferijalno društvo, Vaše stremljenje naj ne najde zadoščenja v društvenih trobojnicah in v »sijajnih plesih« ali enakih prireditvah, ampak v resnem, neumornem izobraževalnem delu.

(II. sledi.)

F.

STATISTIKA URADNIŠTVA NA SLOVENSKEM OZEMLJU. (ABSOLVENTI VISOKIH ŠOL.)

C. KOROŠKO.

Slovensko uradništvo na Koroškem se da malodane sešteti na prstih ene roke. V celem imamo Slovencev: 4 vladne uradnike (1 komisarja, 1 koncipista, 2 konceptna praktikanta), 3 sodne uradnike (auskultanti), 1 finančnega uradnika (finančni koncipist), 1 advokata, 1 notarja, 1 zdravnika, nobenega živinozdravnika, nobenega inženirja in slednjič 1 geometra. — Kakor kažejo te številke, čaka slovenskih dijakov na Koroškem nepregledno polje delavnosti. Tako bi bilo, kakor smo se informirali, na celem Koroškem prostora še za najmanj pet slovenskih odvetnikov in ravno toliko notarjev. Pri sodnji so razmere take, da za slovenske razprave niti ni možno dobiti slovenskih zapisnikarjev! Lahko se reče, da smo v mnogem žalostnih sodnih razmer na Koroškem sami krivi, ker ne skrbimo za slovenski uradniški naraščaj. Častna dolžnost slovenskih juristov bi bila, da bi vsaj tisto prvo leto sodne prakse v kolikor možno velikem številu odslužili na Koroškem. — Tudi v vladni službi so avspiciji za slovenske uradnike sila ugodni. Pomanjkanje slov. vladnih uradnikov je toliko, da so se svoj čas morale slov. vloge pošiljati nekemu slov. uradniku na deželo, da jih je prestavljal v nemščino; isto pot so delale rešitve vlog. Če se zahteva slovensko uradovanje, pravi vlada, da bi iz srca rada ustregla upravičenim slovenskim zahtevam, ko bi je pomanjkanje slovenskega uradništva ne oviralo. Vzemimo vladi vsaj ta izgovor! Če se slednjič pomisli, da vršimo s tem tudi svojo narodno dolžnost, ako se posvečamo javnim službam v tužnem Korotanu, moramo le želeti, da bi se slovensko dijaštvo vseh strok zavedalo te svoje dolžnosti v večji meri kot doslej!

LISTEK.

Narodno-radikalnemu dijaštvu! Poročilo I. shoda narodno-radikalnega shoda je izšlo. Da povzdignemo svoj ugled, da pomnožimo upliv svojih idej, treba da z vso silo širimo svojo prvo večjo publikacijo. Upravništvo je ceno knjizice določilo kar možno nizko, ker se zanaša, da storimo vsi dijaki vseh akademičnih in srednješolskih zavodov svojo dolžnost, da zanesemo knjigo v vse kraje slovenske zemlje. Kamorkoli pridete, agitujte v vseh slojih!

„Iz naroda za narod“. Poročilo I. shoda narodno-radikalnega dijaštva. Slednjič je izšlo dolgo pričakovano poročilo našega prvega

shoda! Udeležniki shoda so ponesli s saboj najlepši utis in mnogo idej ter načrtov. Shod se je končal s popolnim uspehom. Vendar bi bile njega ugodne posledice mnogo manjše, da se ni sklenilo v posebni knjižici objaviti predavanj in razprav na shodu. S tem so postale pridobitve tržaškega kongresa last celega dijaštva. Nobena dijaška struja se vplivu tržaškega shoda ne bo mogla izogniti. Dobili smo v skromni slovenski dijaški literaturi prvo večje delo, ki mu nihče ne bo mogel odrekati resnosti. Vsebina je tako bogata, da bi bila cena knjigi povsod drugod veliko večja kot so jo tu določili izdajatelji. Kedar se bodo o brošuri čuli tudi drugi glasovi, bomo imeli gotovo prilike dovolj še večkrat govoriti o njeni vsebini. Lepemu delu želimo za danes le: Srečno pot v slovensko javnost!

Akademično tehnično društvo „Tabor“ v Gradcu priredi v sredo dne 6. grudna t. l. »Prešernov večer«. Predavat pride iz Dunaja tovariš phil. Pavel Grošelj.

Izobraževalno delo v „Taboru“. Dosedaj so se vršila sledeča predavanja: 1.) iur. A. Kramer: O nalogah akademičnega društva. 2.) phil. Vesenjak: Politični položaj Spodnje Štajerske. 3.) phil. J. Glonar: O tvarini in smeri naših društvenih predavanj. 4.) iur. A. Kramer: Nekaj socijoloških misli. 5.) iur. F. Lipold: Narodna ideja in sokolstvo (vzornopoljudno predavanje.) V področju izobraževalnega kluba se je osnoval politično časnikarski odsek (načelnik: tovariš Prekoršek) 1.) Slovenski časopis predaval tovariš phil. Prekoršek.

Izobraževalno delo v „Sloveniji.“ »Izobraževalni klub« je priredil pretekli mesec sledeča predavanja in ekskurzije: iur. Premrl je predaval: o narodni avtonomiji; iur. Jelenec je imel vzorno ljudsko predavanje: o testamentu; phil. Grošelj ima ciklus predavanj: o modernem svetovnem nazoru; iur. Ekar, urednik »Mira«: o koroških razmerah; eksp. akad. Mikuž: o posojilnicah in hranilnicah in dr. Pivko: Jugoslovani med seboj. Vrhutega so obiskali »Slovenjani« skupno »Volksheim.«

Akademično ferijalno društvo za Dolenjsko snujejo po inicijativi praških narodno-radikalnih dijakov dolenjski somišljeniki. S tem se bo razbremenila ljubljanska »Prosveta«, ki svojega prevelikega delokroga ne more zmagovati. Zato pozdravljamo snovanje dolenjske »Prosvete.«

Nova ferijalna akademična društva. Spodnještajerski narodno-radikalni akademiki snujejo »Skalo« s sedežem v Celju, dolenjski s sedežem v Novem mestu. Tudi za akademično društvo v Trstu se delajo priprave.

Za bodoče ferijalno društvo „Skala“ so si graški radikalci nabavili krasen skioptik. Prvič se bo rabil že 6. t. m., ko predava na taborjanskem Prešernovem večeru P. Grošelj (»Slovenija«) o Prešernu.

„Predavanja Prosvete.“ Tovariš iur. Ciril Premrl bo priredil v svojem domačem kraju, v Šent Vidu pri Vipavi celo vrsto poljudnih predavanj. Dne 3. grudna predava v gostilni Rudolf »o ustavi.« Naj bi v vrsti Prosvetašev našel obilo posnemovalcev.

Iz agronomskih krogov. V pretečenem šolskem letu so se pojavile v klubu »jugoslovanskih akademikov« razprtije, izvirajoče po večini iz ne-lojalnega, skrajno prezirljivega vedenja nekaterih hrvatskih in srbskih tovarišev napram drugim. Pričetkom sedanjega zimskega tečaja se je klub takorekoč pomladil. Dasi je po številu nazadoval — izločil je namreč vse one nepoboljšljive elemente, ki so docela ovirali vsako resno društveno delovanje, posrečilo se mu je zbrati v svojem malem krogu tovariše, ki so obljubili delovati po svojih močeh na to, da se čim preje realizira smoter tega kluba »izobraževati sebe in druge.« Takoj na prvem občnem zboru se je sklenilo enoglasno, da je zavezan predavati vsak član vsaj enkrat v tečaju. Vrsto predavanj je otvoril tovariš Holc, kažoč, kakšno stališče naj zavzema kmet napram kreditu, ter razložil njega dobre in slabe strani. Tako utegne biti društveno delovanje v tem tečaju plodovito in resno, ob neskaljenem prijateljskem razmerju enega proti drugemu. V.

Vesel pojav. Kljub raznim predsodkom je začela konečno tudi pri nas zmagovati ideja ljudske izobrazbe. Ni dolgo tega, ko se je slovenska javnost še posmehovala in pomilovalno gledala na one akademike, ki so si zapisali v svoj program: ljudsko izobrazbo. Toda led je prebit in danes gre vsa slovenska javnost v boj za ljudsko izobrazbo. V Krškem je osnovala pred kratkim ondotna inteligenca (dr. Romih, dr. Hočevar, Gombač i. dr.) posnemanja vredne učne tečaje za kmečke fante. Ob nedeljah jih hočejo poučevati o najrazličnejših stvareh. V Kranju se je združilo celo vrsto mladih profesorjev in drugih izobražencev (dr. Štempihar, inžener Bloudek, dr. Ed. Šavnik, učitelj Ivanc in profesorji: Peterlin, Pirnat, Herle, Komatar, Jeršinovec, Bučar, Janc), ki hočejo prirediti letošnjo zimo 12 poljudnih predavanj. V Idriji nadaljuje »Akademija« že lansko leto započeta in jako mnogobrojno obiskana ljudska predavanja. Kar 19 jih nameravajo prirediti letos. Za Novo mesto je naznanil slična predavanja prof. Reisner, ki je predaval lansko leto v Idriji. Če tudi vsa ta mnogoštevilna predavanja ne dosežejo morda popolnoma svojega namena, vendar je pozitiven vspeh že v tem, da so se naši ljudje sploh odločili predavati in da se bodo potom teh predavanj v resnici izobrazili v dobre ljudske predavatelje, kakršnih danes še nimamo. Za nas akademike pa bodi to v bodrilo, da se tembolj udeležujemo v naših akademičnih društvih predavanj in se tako vadimo za poznejše delovanje.

B.

Slovenski graški akademiki za splošno in jednako volilno pravico. Dne 28. novembra se je vršil shod graških Slovencev, katerega je sklical iur. Gosak (Tabor.) Referiral je iur. D. Koderman (Tabor.) — Udeležba je bila slaba, slišali smo tudi, da je v jedni struji mnogo principijelnih nasprotnikov splošne in jednake volilne pravice, to gotovo ni nič novega, žal samo, da niso tisti gospodje prišli in nam pojasnili svoje principijelno stališče, gotovo bi nam bilo imponiralo! Sprejela se je sledeča resolucija: Na shodu slovenskih graških visokošolcev zbrani pozdravljajo z navdušenjem veliko gibanje, ki zahteva, da se vpelje za vse avtonomne zastope, splošna, direktna in tajna volilna pravica. Zbrani so prepričani, da

tudi slovenski poslanci zastavijo svoje sile v to, da se zahteva pravične volivne reforme v najkrajšem času uresniči. —k.

Slavnostna akademija akademičnega društva »Slovenije« v proslavo 70 letnice njenega častnega člana Josipa Stritarja se vrši dne 8. svečana 1906 v dunajskem »Kursalonu.«

Edina slovenska slušateljica na dunajskem vseučilišču je gdč. M. Sušnik, koroška Slovenka, ki se je posvetila filozofičnim študijam.

Skupen francoski, italijanski ter stenografski kurs imata srbsko akademično društvo »Zora« in »Slovenija« na Dunaju.

Deželni šolski svet kranjski očitno podpira uvoz nemških srednješolskih učiteljev na slovenske gimnazije. Sedaj je n. pr. razpisano mesto v Kranju, — nemščina kot glavni predmet, klasična filologija kot postranski predmet — a v razpisu ni nič govora o slovenskem učnem jeziku. Tako se odpira Nemcu pot na zavod, v katerem so sami slovenski dijaki in imamo deloma že danes slovenski učni jezik.

Žalostne razmere slovenskega ljudskega šolstva na Koroškem. Ljudska šola, ki je temelj narodni prosveti, je in ostane naprava, o kateri velja rek: Narod brez šole, narod brez bodočnosti. Za koroške Slovence so ljudskošolske razmere naravnost žalostne. Manjka narodnega učiteljstva, ki je prvi pogoj dobrej šoli. Na Koroškem imamo štiri slovenske učitelje in dve učiteljici. Učiteljski naraščaj na Koroškem zapade istemu procesu kakor srednješolski, ki se poizgubi v nemški tabor. Letos šteje izjemoma slov. učiteljski naraščaj 14 dijakov. Koliko se nam ohrani od tega sicer še vedno pičlega števila, nam pokaže bližnja bodočnost. Glede šol samih je stvar taka: Sami si jih ne moremo vzdrževati, vlada pa nam ustanavlja mesto slovenskih nemške. Sistem, po katerem ravna, je ta, da deželni šolski svet zahteva razširitev ljudske šole. S tem nakoplje občini veliko stroškov. Iz te zadrege ji pomaga nemški »Schulverein«, ki s svojimi doneski zniža doklade najmanj na 40%. Učiteljstvo pa skrbi po nalogu »Schulvereina«, da se otroci vpišejo nemško in si kmetje na stroške narodnosti ubranijo velikih doklad. Konec tega procesa je, da je nemška šola napolnjena s slovenskimi otroci. V takih slučajih postopa šolski svet zelo potratno, ker treba ponemčevati, a kadar zahtevajo Slovenci slovenske šole, je šolski svet zelo štedljiv. Tako prosi guštanjska okolica že celih 15 let za slovensko šolo, a ne dobi je, samo da pohajajo slovenski otroci guštanjsko nemško šolo. Na celej črti dela deželni šolski svet tako, da se slovenski živelj ponemčuje in izgublja.

Ž—o.

Koroški srednješolski profesorji. Že večkrat smo pisali o koroških razmerah, v katerih živi in se vzgaja srednješolec. Ne le družabne razmere, zastrupljene in prepojene z nemškim duhom, ne le pomanjkanje narodnih prireditev, gledališč, koncertov i. t. d., ampak tudi šola je velik germanizatorični činitelj. Kar ne pogubi in uniči nemški profesor, mu pomaga uničiti njegov — slovenski kolega. Znano je, da je na celovški gimnaziji tudi par slovenskih profesorjev. In ravno ti slovenski profesorji, med njimi Sket, Scheinigg, pritiskajo slovenskega dijaka boječ se kritike svojih nemških

kolegov. Pripetilo se je, da je bil slovenski dijak skozi vsa leta odličnjak, a pri maturi mu je dal gospod Sket »zadostno« iz — slovenščine, samo da bi ne mislili nemški profesorji, da protežira slovenske dijake. S takim postopanjem je spravil prof. Sket že marsikoga v nasprotni tabor. Znan je tudi slučaj, da je profesor Scheinigg nasvetoval slovenskemu očeta, naj vpiše svojega sina za Nemca, da se dečku ne bo treba učiti slovenščine. Pri nas Slovencih je škoda vsacega, ki se izgubi, in tembolj žalostno je, če naši ljudje tako postopajo na Koroškem. Menda vendar ne žele po avanziranju gospodje, ki so dve leti pred penzijo. Ne zahtevamo protekcije za slovenske dijake, pač pa pravičnosti!

Ž—o.

Iz Gradca se nam piše: Dne 10. listopada se je vršilo skupno zborovanje vseh graških slovenskih akademikov. Na dnevnem redu so bili trije referati.

Phil. Murn (Triglav) je govoril o splošnih razmerah slovenskega dijaštva v Gradcu. Z nekim, rekel bi čudnim obžalovanjem, je zatrjeval, da slovenski dijak nima pristopa nikamor, da ne pride v nobeno dotiko z graškimi narodnimi rodbinami.

Gotovo radi priznamo tudi mi, da ni vse tako, kakor bi moralo biti! Ali kaj hočemo, menda vendar ne bomo stavili kar kakih zahtev! Spoznavajmo graške Slovence in jih podpirajmo v njihovem delu in stremljenju, iščimo in zahtevajmo stika z graškimi narodnimi krogi — v delu za prospeli slovenske misli v tujem mestu, da ubranimo narodne smrti vsaj nekaj izmed onih tisočev in tisočev Slovencev, ki se potaplajo v nemškem morju.

Iur. Alb. Kramer (Tabor) je govoril v smislu tržaškega shoda prav izvrstno o gmotnem stanju slovenskega dijaka v Gradcu. Priporočal je, da se ustanovi v Gradcu dijaški pododbor za podporno društvo, ki bi lahko natančneje in pravičneje pregledoval prošnje petentov, v Ljubljani pa se naj ustanovi centralni podporni biro, ki bi imel v evidenci vse ustanove in podpore slovenskega dijaštva. Predavanju je sledila obširna debata. Zlasti se je zdel nekaterim veliko premajhen znesek, ki se je na shodu v Trstu določil kot eksistenčni minimum (45 K) za Gradec. Res ni mnogo, a ko se je dotične gospode poučilo, kaj si je misliti pod besedo eksistenčni minimum so se zadovoljili. Slišali smo tu ostre besede, ostro se je obsojal način, kako se dele podpore! Nekateri posojilnice sploh nič ne store, druge pa delijo podpore po tem, kakor je kdo kaj priporočen — pri podporah ne odločuje vrednost in potrebnost prošnjika — temveč protekcija!

Phil. Rožič (Zarja), je govoril na podlagi statistike o bodočnosti slovenskega razumništva. Predavanje je bilo precej duhomorno, ker novega nismo ničesar izvedeli, boljše bi bilo, če bi bil g. referent kar opozoril one dijake, ki še »Omladine« ne poznajo, naj jo vzamejo v roke in čitajo statistiko, ki je izšla v njej. Kar je imel pa g. referent samostojnih podatkov iz Istre in Koroške, pa bi jih bil morda bolje objavil kje v »Zori«, če so zanesljivi dovolj. Neumestni napadi, ki so nam zopet vzbudili v spomin »stare čase«, tudi takrat niso izostali, zopet smo občudovali oni »fini takt«, oni znani »bon ton«, ki govori jasno pa žalostno besedo o duševnem nivoju nekaterih gospodov »v rokavicah«.

J. P.

Ljudsko knjižništvo na Dunaju je v zadnjih letih ogromno napredovalo. Danes šteje nič manj kot 40 javnih ljudskih knjižnic s približno $\frac{1}{2}$ milijonom knjigami. Lansko leto so znašali izdatki teh knjižnic 220.000 kron, izposodilo pa se je 3.169.300 knjig. (Vseučiliške in dvorne knjižnice seveda ne štejemo sem.) Največ knjig je izposodila centralna knjižnica, ki ima 20 podružnic z 244.000 knjigami. Izposodila je namreč 1.848.155 knjig. Njeni izdatki so znašali 140.000 K. Potem pride ljudsko izobraževalno društvo, ki ima 13 knjižnic z 130.000 zvezki. Njegovi stroški so znašali 64.000 kron. Društvo dobiva od mestne občine podpore letnih 10.000 K in od ministrstva 600 K. 5 javnih knjižnic z 14.000 zvezki ima tudi društvo ljudska čitalnica in eno knjižnico baš otvorjeni »ljudski dom.« Da se je ljudsko knjižništvo dunajsko že tako krasno razvilo, se moramo še tem bolj čuditi, če pomislimo, da je to večinoma delo le posameznih društev in da se dunajska krščansko-socialna občina kolikor možno upira temu modernem socialnemu delu. Mi se ne čudimo! Saj tekmuje celo napredni ljubljanski občinski svet z njo v — preziranju ljudskih javnih knjižnic. Cerkev na barju je seveda jako važna zadeva!

B.

Prijatelj našega lista nam piše: Opozarjam s tem naše vseučilišnike na brošuro: »Die Erziehung der Deutschen zum Weltmachtwillen«, spisal dr. Otto Stern, Landrichter in Beuthen O. S. 1905. (Deutscher Verlag, Berlin S. W. Königgrätzer Strasse 41, 42.) Pisatelj pove tam voditeljem nemškega ljudstva (v Nemčiji) nekaj gorkih, ki se dajo kar od besede do besede predstaviti v naše razmere! Knjižica je skrajno zanimiva za vsakega, ki se bavi ali hoče baviti s politiko. Stane 50 Pf. = 60 v. in se dobi gotovo tudi po naših knjigarnah.

F. V.

Podporno društvo za slovenske visokošolce v Pragi je razdalo v letu 1901/2 med 49 prosilcev znesek 883 K. V naslednjem letu 1902/3 je naraslo število prosilcev na 127. Prejeli so 2288 K 40 v., povprečno po 18 K mesečno. L. 1903/4 se je razdelilo med 115 prosilcev 1691 K 80 v in sicer na vsacega povprečno 14 K 71 v. — V zadnjem letu je prejelo 123 prosilcev znesek 2100 K 16 v. Povprečno je prejel vsak mesečnih 17 K 07 v. — V celej tej dobi je bilo torej 484 prosilcev, ki so prejeli skupno 6963 K 36 v. Povprečno vsak 16 K, kar znači dobri del podpore slovenskega dijaka v Pragi.

Učni načrt dunajske ljudske univerze za zimski tečaj 1905/06. Da si vsaj nekoliko moremo predstavljati poučno delovanje »Volksheima«, priobčujemo njegov učni red za letošnji zimski tečaj. Poučuje se vsak dan od 7.—9. ure zvečer iz sledečih predmetov: iz nemščine (slovnica, literatura) francoščine (slovnica, literatura, čitanje francoskih klasikov, konverzacija), angleščine in latinščine. Iz zgodovine se podava avstrijska zgodovina od 1848. leta dalje, iz matematike: algebra, geometrija in geometrično risanje, iz prirodoslovnih ved: fizika, (mehanika, elektrika in optika), kemija (z vajami v kemičnem laboratoriju), mineralogija in botanika (mikroskopične vaje in spoznavanje raznih rastlin.) Iz pravoslovja predavajo o državni upravi in zasebnem pravu, iz zdravilstva o higijeni ženske in iz umetnosti: uvod

v upodabljaljočo umetnost. Poučuje se tudi lepopisje, risanje in petje. Poleg tega se prirejajo še ekskurzije v razne muzeje, galerije, tovarne itd. Poljudna vseučiliška predavanja so iz splošnega zemljepisja, iz zgodovine (od julijske do februarvske revolucije), iz anatomije in kemije. Razven tega imajo še posamezni strokovni klubi vsak teden svoje sestanke. B.

Dunajske knjižnice in naše dijaštvo. Četudi posežem s pričujočimi vrsticami v delokrog izobraževalnih klubov, vendar moram opozoriti vse svoje tovariše na te eminentne kulturne institute dunajskega mesta. Bogate knjižnice kakor centralna knjižnica i. dr. so nam za par vinarjev na razpolago, kjer nimamo iskati samo knjig za nadaljno izobrazbo, ampak tudi proučevanje naprave same. Važna točka v našem programu je ustanavljanje knjižnic. Da se vspešno lotimo kake ustanovitve, treba da poznamo take zavode, kako izgledajo, kako se upravljajo take knjižnice itd. In vendar se tako malo zanimajo dijaki za njih upravo, sestoj in življenje! Sploh bi bilo želeti, da dijaki bolj vporabijo priliko spoznavati kulturne zavode dunajskega mesta, da se intenzivneje pečajo z njihovo upravo in delovanjem. Dosedaj bo jih vpisanih komaj ena tretjina.

Dunajsko narodno-radikalno dijaštvo je izročilo dne 5. novembra vodstvu dunajske socialne demokracije o priliki manifestacije za splošno volilno pravico resolucijo, v katerej se izreka z dunajskim proletarijatom v njegovem boju za splošno volilno pravico solidarnim. — Tudi dne 28. novembra se je dijaštvo vdeležilo obhoda po Ringu in Slovenci so prvič od leta 1848. nastopili javno s svojo trobojnico. Naše dijaštvo je bilo dobro vdeleženo. Prodril je tudi pri nas smisel za socialistične težnje.

Nova vrsta ljudskih knjižnic. Londonski dnevnik »The Times« je osnoval v zadnjem času iz reklamnih namenov za svoje naročnike velikansko ljudsko knjižnico. Vsak naročnik »The Times« dobi legitimacijo, ki mu daje pravico izposoditi si vsak dan 3 knjige iz te knjižnice. Izposodi si vsak lahko osebno ali pa tudi po pošti, ne da bi mu bilo treba v londonskem poštnem okolišju za pošiljatev kaj plačati. Istotako jo lahko tudi na ta način vrne. V knjižnici dobiš vsako knjigo, katero le hočeš. Če jo še nimajo, ti jo takoj preskrbe in kolikor ljudi zahteva eno in isto knjigo, toliko izvodov se je tudi nabavi. Vsak petek prinese »Times« seznam novih knjig in vrhutega pošlje še vsak mesec sličen seznam vsem naročnikom. Toda to še ni vse. Če ti knjiga ugaja, si jo tudi lahko kupi od knjižnice in to po znatno nižanih cenah. Če je knjiga šele izšla, plačaš zanjo 25% manj, če je v rabi že 1 mesec 35%, že tri mesece 50% in če 6 mesecev celo 71% manj kot stane v knjigarnah. Ni čuda zato, da je »The Times« že dosegel deloma svoj namen in da je takoj znatno poskočilo število naročnikov. Naval na knjižnico pa je bil tako velik, da so kmalu postali velikanski knjižnični prostori premajhni in da se je moralo pomnožiti število knjižničnih uradnikov od 40 na 340. B.

Kedaj dobi Ljubljana javno knjižnico in čitalnico? Mesto ljubljansko napreduje v vsakem oziru in le en nedostatek se kaže v razvoju našega mesta. Niti v glavnem mestu nimamo naprave, s katero se ponša drugod vsako napredno mesto. Ne mislimo le na napredne elemente posameznih občin, ampak tudi klerikalni, nazadnjaški zastopi votirajo znatne svote za ustanovitev in vzdrževanje javnih knjižnic. Dunajski klerikalni zastop je votiral znatno vsoto v te namene. Nimamo namena dokazovati potrebe take naprave, ampak pokazati merodajnim krogom, da je javna čitalnica in knjižnica dandanes za mesto ravno tako važna naprava, kakor šola, in kakor bi mesto brez šol imenovali nemoderno in nazadnjaško, istotako smemo opravičeno zaklicati občini, ki zadostno ne podpira vstanovitve javne knjižnice in čitalnice, da je nazadnjaška in da ne vrši svoje dolžnosti vzdrževati občane na potrebnem nivoju omike in izobrazbe. In kaj je drugega javna knjižnica in čitalnica, kakor nadaljevalna šola za izobrazbo in omiko v modernem stilu. Potrebo uvidi vsakdo in uvideti je tudi treba, da je za mesto kakor Ljubljana prava sramota, če nima niti jedne javne čitalnice in knjižnice. Mesto samo je dobilo v zadnjih par letih povsem moderno lice. Nerazumljivo tedaj, da se napredni elementi ustavljajo takej napravi, ki je eminentno kulturna in za razvoj in napredek meščanstva tako važna.

Da dobimo čimpreje javno čitalnico, je priporočati, da vporabimo, kar že imamo. Čitalnica je tu, a je pravi rudiment na telesu naše narodne organizacije. Vršila je morebiti preje svojo nalogo, dandanes je povsem mrtva in društveno delovanje kulminira v prirejanju vesellic in zabav. Toda to ni edini namen društva. Mnogoštevilno časopisje se zelo malo porablja. Člani so premožnejši sloji in ti posečajo kavarne in tamkaj čitajo, nepremožnim slojem pa je čitalnica nedostopna, ker niso člani. Reformirati je treba čitalnico v tem smislu, da deluje potem kot javna čitalnica, do katere ima vsakdo pristop. Za prvi hip bi bila ta reforma jako na mestu, dokler ne dobimo ljudske javne čitalnice in knjižnice.

Ustanovitev javne knjižnice pa je pospešiti s skupnim delovanjem posameznih društev, katerih delokrog obseza ustanavljanje javnih knjižnic. Priskočila bi tudi druga društva kakor »Matica« in s svojimi zbirkami pripomogla, da se ustanovi taka naprava, mestu primerno. Mali ustanovni kapital se porabi za napravo, t. j. lokale, pohištvo ter začetno vzdrževanje knjižnice. Mali prispevki čitateljev, darovi in doneski posameznikov ter občine bi pokrili upravne stroške in dajali fond, za razširitev knjižnice. Želeti je, da ustanovi knjižnico mestna občina, ker bi bila komunalna knjižnica na veliko bolj reelni podlagi in bi tudi vsled tega bolje uspevala. Društvena knjižnica pa bi si zamogla pridobiti reelnost in solidnost še-le v par letih, ko bi bila že v pravem cvetju.

Tla so ugodna za tako knjižnico in uspevala bi gotovo jako dobro. Že dijaštvo ljubljansko tvori velik kontingent čitateljev. V ostalem bodo pa tudi nižji sloji z veseljem posegli po knjigah. Da bi knjižnica ne vspevala je povsem izključeno.

S tem apeliramo na merodajne kroge, ki naj uvidijo to kulturno potrebo našega mesta in mu zasigurajo dostojno mesto med drugimi modernimi mesti. Društva, v katerih delokrog spadajo knjižnice in slične naprave, pa naj započno skupno akcijo in s konkretnimi predlogi pospešijo ustanovitev javne čitalnice in knjižnice. Slovenci smo že itak zadaj za drugimi narodi, a ni treba, da bi bili kar za 100 let. Torej na delo, da se čimpreje realizira ta ideja.

Izšla je brošura:

Iz naroda za narod!

I. shod narodno-radikalnega dijaštva

— od 5. do 8. kimovca 1905 v Trstu. —

☞ ☞ ☞

Cena: En izvod stane 1 K 50 v, za dijake 1 K, po pošti 10 v več.
Kdor pošlje denar za 10 izvodov, dobi enega več.

Naročila sprejema upravništvo „Omladine“.

☞ ☞ ☞

Naj bi ne bilo slov. dijaka, ki bi se na brošuro ne naročil; poročilo
I. shoda nar.-rad. dijaštva je zanimivo za vsakega slov. izobraženca.

Lavoslav Schwentner

☞ ☞ ☞ ☞ knjigotržec v Ljubljani ☞ ☞ ☞ ☞

Prešernove ulice št. 3

priporoča

učne knjige za vse šole

v najnovejših predpisanih izdajah

— ter vse druge —

šolske potrebščine.

Zunanja naročila izvršuje točno po poštнем povzetju.